

LITERATURA I CORRENTS TERRITORIALS: ELS JOCS FLORALS (1859-1977)¹

Anna PERERA ROURA
Universitat de Girona

Els Jocs Florals de Barcelona van esdevenir una peça clau del moviment conegut genèricament amb el nom de Renaixença. Arran de l'èxit aconseguit en les primeres convocatòries del certamen, moltes altres ciutats del domini lingüístic català van decidir organitzar els seus propis Jocs Florals, seguint la mateixa estructura i les mateixes intencions amb què se celebraven els de Barcelona. A través del lema «Pàtria, Fe i Amor» i l'estètica medievalitzant, els Jocs Florals de Barcelona connectaven directament amb el passat gloriós de la cultura catalana. Així mateix, el fet que el Consistori de Barcelona es mantingués fidel a la convocatòria exclusiva de composicions en llengua catalana, va fer que els Jocs Florals adquirissin un marcat component polític. L'expansió territorial del certamen, doncs, es produïa en paral·lel a l'expansió social del catalanisme amb un marcat caràcter cultural. I gràcies a aquesta expansió geogràfica es van teixir unes xarxes de relacions literàries, personals i professionals entre els diversos actius que fomentaven la propagació de Jocs Florals a tots els territoris de parla catalana.

Aquest era el punt de partida del projecte de recerca finançat «Literatura i corrents territorials: les terres de Girona (1868-1939)» (ref. FFI2011-24706), que durant el període 2012-2015 va portar a terme el grup de recerca de Patrimoni Literari de la Universitat de Girona (UdG), dirigit per Mariàngela Vilallonga.² L'objectiu era analitzar el procés de construcció d'unes xarxes que, connectades interterritorialment, van possibilitar l'expansió

1. Aquest article s'inscriu en el marc del projecte de recerca «Literatura y corrientes territoriales (II): la construcción literaria del paisaje a través de Juegos Florales y certámenes literarios en lengua catalana (1859-1977)» (ref. FFI2016-79078-P), que desenvolupa el grup de recerca de Patrimoni Literari (Institut de Llengua i Cultura Catalanes) de la Universitat de Girona. L'equip del projecte forma part de tres universitats catalanes (UdG, UAB i UOC), una d'àmbit estatal (Universidad de Granada) i tres universitats estrangeres (Universitè de Gèneve, Universitè de Poitiers i Indiana University). Podeu consultar la relació de membres, així com totes les dades tècniques del projecte, al web <www.udg.edu/ilcc>.

2. Aquest projecte de recerca va néixer d'un antecedent clar: l'*Atles literari de les terres de Girona* (Aragó / Vilallonga 2003), una obra de gran envergadura, formada per dos volums de més de 1.200 pàgines en les quals es repassa la literatura que ha generat aquest territori. La confecció d'aquest *Atles*, realitzat per bona part dels membres de l'equip del projecte, va empènyer el grup a continuar explorant les relacions existents entre la literatura i les terres de Girona.

sió progressiva d'uns certàmens literaris a través dels quals es vertebrava bona part del programa de la Renaixença. Així mateix, es volia comprovar en quina mesura la propagació del certamen tenia incidència en les iniciatives culturals que s'estaven portant a terme arreu del territori i, de retruc, en la producció literària de molts autors que, a partir d'aleshores, tenien la voluntat de professionalitzar-se. La intenció inicial era circumscriure la recerca a la província de Girona i delimitar-la en un període històric concret: els anys compresos entre la revolució de 1868, que va conduir al destronament del regnat d'Isabel II, i el final de la guerra civil espanyola. És el context, en definitiva, que va dels inicis de la recuperació de la llengua catalana com a llengua literària culta fins al moment d'estroncament oficial de la vitalitat cultural del català. Tanmateix, ben aviat es va evidenciar la necessitat d'eixamplar el marc de la recerca en el conjunt del territori català, atesa la necessitat latent d'estudis exhaustius que permetessin establir i analitzar, des d'una perspectiva interterritorial, el fenomen literari dels Jocs Florals i la seva significació històrica. Segons Josep M. Domingo, els Jocs Florals, «més enllà del certamen literari que són en primera instància, polaritzaren la intensa activitat simbòlica, monumentalitzadora i cívica que acabarà configurant el codi compartit de la cultura del catalanisme» (2013: 179). Per tant, a través de l'estudi dels Jocs Florals podem realitzar, de manera paral·lela, una «anàlisi de conjunt d'una institució politicoliterària que permet situar-se en el moll de l'os de les relacions que estableix la literatura dins el complex entramat de discursos que configuren i alhora expliquen les societats modernes» (Casacuberta 2010: 6).

Amb l'objectiu de conèixer millor el fenomen dels Jocs Florals i, a la vegada, conèixer millor les relacions culturals, socials i polítiques que van produir-se en els territoris de parla catalana, el projecte «Literatura i corrents territorials» es va focalitzar, de manera preeminent, a realitzar un inventari dels Jocs Florals, així com altres certàmens literaris, que es van celebrar arreu de Catalunya fins al 1939. D'aquesta manera es va posar al descobert l'obra de molts diversos autors, que podríem categoritzar de la següent manera: en primer lloc, trobaríem aquells autors coneguts i reconeguts per la història canònica de la literatura catalana contemporània, dels quals en poden emergir noves lectures a partir de la seva vinculació amb els Jocs Florals. En segon lloc, hi ha aquells autors que formaven un substrat que, malgrat que històricament s'ha tingut per menor o secundari, mantenia viva la història dels Jocs Florals arreu del territori mitjançant la seva implicació amb el certamen, ja fos presentant-hi obres, exercint de mantenidors, dotant premis o formant part de la comissió organitzadora. Així mateix, per a l'inventari dels Jocs Florals, també es van tenir en compte els estudis d'àmbit local sobre agrupacions, ateneus i altres associacions que s'encarregaven d'organitzar i convocar certàmens literaris. De la mateixa manera, també s'inventariaven les publicacions periòdiques i les revistes culturals que publicaven les composicions i les obres premiades en els certàmens. En aquest sentit, no es pot deixar de banda que, moltes vegades, aquestes publicacions sorgien directament de l'activitat que desenvolupaven les mateixes agrupacions que convocaven els certàmens. Per tant, en bona part dels casos, aquestes revistes no només eren plataformes de difusió cultural i literària, sinó que també exercien de plataformes de difusió ideològica.

Tot aquest entramat de relacions al voltant dels Jocs Florals, que parteix de l'exhumació i l'anàlisi de materials de molt diversa tipologia, es va incorporar de manera pro-

gressiva en una extensa base de dades. Així es va poder organitzar i sistematitzar la recerca i, més tard, materialitzar-la en una cartografia digital consultable al portal <www.patrimoniliterari.cat>, que es troba en constant incorporació de materials. A banda de funcionar com a repositori, ja que el web incorpora algunes de les obres premiades i dels discursos pronunciats en els certàmens inventariats, el tractament geolocalitzat de les informacions recollides permet interrelacionar tota manera de materials. A més, la visualització de dades en format cartogràfic evidencia d'una manera molt clara l'evolució dels Jocs Florals, tant des de l'eix històric com des de l'eix territorial. Per tant, el portal ofereix la possibilitat de consultar tota la informació recollida sobre aquest aspecte de la literatura catalana contemporània. Així mateix, la cartografia digital dels Jocs Florals disponible a <www.patrimoniliterari.cat> és una eina que ens permet analitzar i interpretar les implicacions literàries i extraliteràries del certamen, que no és sinó un dels objectius principals del projecte.

Pel que fa a la qüestió estrictament territorial de la recerca, cal fer esment a un altre dels resultats més rellevants del projecte. Es tracta de la celebració, l'any 2015, del *I Congrés internacional sobre literatura i corrents territorials: la construcció literària del territori*, del qual va sorgir el volum *La construcció literària del territori. Costa Brava i Empordà* (Vilallonga et al. 2018). El llibre, que conté aportacions teòriques i també estudis de cas, reflexiona sobre el paper que exerceix la literatura en la representació i la projecció d'un territori, tant des d'un vessant estrictament literari com també històric, social, polític o simbòlic. Per tant, el volum és el resultat d'aplicar els coneixements adquirits durant el transcurs del projecte de recerca sobre el període i el context que va propiciar l'expansió territorial dels certàmens literaris.

La tasca desenvolupada al llarg d'aquests anys gràcies a aquest primer projecte de recerca finançat, va permetre corroborar la hipòtesi de treball de la qual es partia: efectivament, a l'entorn dels Jocs Florals es van anar construint progressivament unes xarxes culturals que promovien l'organització de certàmens literaris, creats a imatge i semblança del de Barcelona, arreu del territori. A partir d'aquest impuls, doncs, el programa ideològic de la Renaixença es va poder estendre a tot el domini lingüístic, i s'aconseguia així la modernització de la literatura i la cultura catalanes. Si bé en un primer moment volíem dedicar la recerca de manera exclusiva a les terres de Girona, ben aviat vam acceptar que havíem d'ampliar-la, almenys a tot Catalunya, tenint en compte que les vinculacions que detectàvem s'establien en un territori molt més ampli del que inicialment havíem suposat. En paral·lel, també vam evidenciar que l'expansió territorial dels Jocs Florals es va produir en indrets situats fora del domini lingüístic català. Aquest fenomen s'explica, en bona mesura, pel fet que molts catalans, des de finals del segle XIX, van haver d'emigrar a d'altres països, ja fos per raons socials, econòmiques o polítiques. I, en els nuclis on la comunitat de catalans es va organitzar de manera efectiva, també s'hi van convocar i celebrar certàmens literaris. Així, trobem Jocs Florals en llengua catalana a L'Havana (1887) o Buenos Aires (1908), per exemple. Aquests antecedents, juntament amb altres més propers geogràficament,³ ens van empènyer a portar a terme una recerca

3. Per exemple, la festa dels Jocs Florals de Barcelona de 1902 va ser suspesa per l'autoritat militar i es va celebrar el mes de novembre a Sant Martí del Canigó. D'altra banda, durant la dictadura de

encara major, sense deixar de banda la tasca ja realitzada: analitzar el fenomen dels Jocs Florals i la seva pervivència en un radi territorial més ampli, especialment després de la guerra civil espanyola. En aquest context, la literatura és capaç de convertir-se en una eina molt valuosa per tal de reivindicar la llengua, la cultura i el territori propis, malgrat que s'hagi d'escriure des de la llunyania de l'exili o des de la clandestinitat.

Així és com sorgeix la hipòtesi de partida d'un segon projecte de recerca finançat: «Literatura i corrents territorials (II): la construcció literària del paisatge a través de Jocs Florals i altres certàmens literaris en llengua catalana (1859-1977)» (ref. FFI2016-79078-P), que actualment estem desenvolupant des del grup de recerca de Patrimoni Literari de la UdG, codirigit per Margarida Casacuberta i Mariàngela Vilallonga. A finals del segle XIX es van començar a organitzar les comunitats catalanes a l'estranger que també participaven, per bé que més discretament, en el teixit de xarxes culturals que s'encarregava de propagar els Jocs Florals. Tenint en compte les circumstàncies particulars de cada cas, no és agosarat establir paral·lelismes entre aquest fenomen i el context històric que va propiciar, gairebé en el mateix moment, la propagació del certamen (i del catalanisme) a l'interior del país. En la producció literària d'aquells que van emigrar abans de la guerra civil espanyola i van organitzar Jocs Florals fora del domini lingüístic català, també s'hi manifesta un sentiment identitari de pertinença a la cultura catalana. Aquest és el motiu que els va portar a convocar Jocs Florals a l'estranger: la voluntat de donar a conèixer, en els seus territoris d'acollida, la llengua, la literatura i la cultura catalanes. Així doncs, establertes unes circumstàncies similars entre el que va succeir dins el domini lingüístic i el que va esdevenir-se a fora, quines relacions es van establir entre els escriptors i intel·lectuals exiliats i els que romanien a l'interior del país? Quina imatge de Catalunya o dels Països Catalans es projectava en aquests Jocs Florals exteriors? Es va construir una imatge simbòlica del territori a partir d'uns determinats elements físics?

Per a una anàlisi de conjunt, era imprescindible obrir el marc temporal i territorial que havíem establert en el primer projecte. Així, en el segon, hem partit d'un concepte global de territori, atesa la constatació que la propagació del certamen va traspassar fronteres lingüístiques tant abans com després de la guerra civil espanyola, i, alhora, hem determinat uns límits cronològics molt més amplis: el període 1859-1977, que comença amb la restauració dels Jocs Florals de Barcelona i acaba amb l'adveniment de la democràcia. Aquesta periodització pren tot el seu sentit si tenim en compte que els Jocs Florals de Barcelona, arran de l'èxit de les seves primeres convocatòries, són el model que segueixen la major part de certàmens literaris que s'organitzen arreu del país i, fins i tot, com veurem, a l'exili. Per tant, era imprescindible remuntar-nos als inicis de la restitució del certamen, ja que d'aquesta manera podem tenir en compte tots els factors que ex-

Primo de Rivera tampoc no es van poder celebrar Jocs Florals. El Consistori de Barcelona va decidir celebrar els de 1924 a Tolosa de Llenguadoc. El 1925, com que es mantenia la prohibició de celebrar la festa, el Consistori va decidir realitzar un homenatge als Mestres en Gai Saber difunts fins el moment. I, des de 1926 fins el 1929, els organitzadors van continuar convocant el certamen, tot i que realitzaven l'entrega de premis de manera privada, en cases particulars. Els únics testimonis que es conserven d'aquestes edicions semiclandestines dels Jocs Florals de Barcelona són els llibres que el Consistori va seguir publicant any rere any.

pliquen les basculacions per les quals ha transitat la vida i la salut dels Jocs Florals. Després d'un primer període d'èxit, quan es va produir la propagació territorial, va arribar un moment de crisi en què la vitalitat inicial dels Jocs Florals va quedar en entredit, tant pel que fa a l'aspecte lingüístic, com el literari, el social i el polític. Tanmateix, després de la guerra civil espanyola, quan l'establiment de la dictadura franquista va provocar que molts escriptors i intel·lectuals haguessin d'emprendre el camí de l'exili, els Jocs Florals van tornar a reflotar, apuntalats com a acte de resistència cultural catalana.

Malgrat que el projecte de recerca es troba en curs i, per tant, no podem oferir encara resultats determinants,⁴ hi ha algunes consideracions que serveixen per il·lustrar el camí que segurament prendrà la recerca. En primer lloc, sobre els Jocs Florals celebrats a l'estranger abans de 1939, ja hem fet esment de les coincidències circumstancials que comparteixen amb el període d'expansió del certamen dins el domini lingüístic. Així mateix, aquests Jocs Florals exteriors representen un emblema de catalanitat per part de la comunitat que els convoca. Els certàmens mantenen, doncs, el caire polític i identitari que tenien dins el domini lingüístic i també l'organització en forma de xarxa. Pel que fa a la qüestió més programàtica, és evident que aquests Jocs Florals celebrats a l'estranger es fan ressò del programa catalanista i reformador que simbolitza el certamen a l'interior de Catalunya. Tanmateix, es tracta d'uns Jocs Florals que, en el fons, són una mostra de catalanitat d'una comunitat que, sense perdre la seva idiosincràsia, es va integrar en un territori d'acollida determinat i que, amb l'organització de Jocs Florals, volia donar a conèixer la cultura catalana en aquest territori. Així doncs, els certàmens, a més de fomentar la cohesió interna entre la comunitat de catalans emigrats, també tenien un clar component divulgatiu entre la societat de la qual formaven part i pretenien inserir-se en la dinàmica cultural del territori d'acollida. En aquest sentit, doncs, també hi ha algunes divergències entre els Jocs Florals que, fins a 1939, es van celebrar a l'estranger, respecte als que es van celebrar dins el domini lingüístic català.

Sobre l'organització de xarxes culturals, cal analitzar detingudament el procés de construcció dels vincles que es van establir entre l'interior i l'exterior del territori abans de la guerra civil espanyola, especialment si prenem en consideració el paper que les comunitats exteriors van desenvolupar més tard, durant el franquisme, acollint masses de persones exiliades que arribaven amb la voluntat de mantenir ferma la seva identitat catalana i el seu arrelament amb el país. Pel que hem descobert fins al moment, abans de la guerra civil espanyola, les comunitats catalanes a l'estranger estaven connectades amb xarxes culturals situades a Catalunya, però no es relacionaven de manera habitual amb altres comunitats catalanes situades en altres indrets de l'estranger. Aquest fet va canviar radicalment durant el franquisme, quan es va fer explícita l'organització en forma de xarxa dels Jocs Florals de l'exili, que va obligar les diverses comunitats catalanes a actuar de manera coordinada. Tal com va posar de manifest Josep Faulí (2002), els Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili es van celebrar, des de 1941 i fins 1977, en diverses ciutats americanes i

4. Per tal de donar a conèixer els resultats obtinguts en el transcurs del projecte, es publicarà un volum que sorgirà de les aportacions més rellevants del *II Congrés sobre literatura i corrents territorials: els Jocs Florals (1859-1977)*, celebrat a la Universitat de Girona el mes de novembre de 2019. Trobareu tota la informació al web <www.udg.edu/patrimoniliterari2019>.

europées. Ja des de la seva primera edició, celebrada a Buenos Aires el 1941, els Jocs Florals de l'exili prenen de manera explícita el model dels Jocs Florals de Barcelona. Per tant, malgrat que el context històric, polític i social sigui diferent del de la restauració inicial del certamen (1859), es manté igualment la voluntat de reivindicar la llengua, la literatura i la cultura catalanes. De fet, com hem dit, aquesta voluntat també es trobava en les intencions dels certàmens celebrats a l'estranger abans de la guerra civil espanyola. Tanmateix, pel que hem pogut analitzar fins al moment, les intencions de reivindicació política i simbòlica dels Jocs Florals celebrats a l'exili abans de la guerra civil espanyola disten molt dels que es van celebrar durant la postguerra. A partir de la represa (1941), els Jocs Florals a l'exili representen una manifestació explícita de reivindicació política i de resistència cultural. És lògic que sigui així tenint en compte les circumstàncies per les quals transitava la cultura catalana durant la dictadura franquista. Per tant, si bé els Jocs Florals d'abans de la guerra civil defensen un model de literatura catalana moderna, sense haver de fer front a circumstàncies adverses, durant la postguerra els Jocs Florals són una reacció literària, social i política de la comunitat catalana exiliada davant la repressió exercida per part de la dictadura franquista. Així doncs, és evident que la literatura jocfloralisca de l'exterior ens permet analitzar les imatges simbòliques i identitàries del territori català que es van propagar arreu del món, en diferents moments històrics, però tenint sempre present els elements vertebradors dels postulats de renovació i modernització de la cultura catalana.

Tenint en compte totes les imbricacions que s'estableixen entre els certàmens de dins i els de fora, d'abans i de després de 1939, pel que fa a l'estudi dels Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili hem establert quatre casos d'anàlisi a través dels quals podem oferir un estudi panoràmic i representatiu del conjunt. En primer lloc, trobaríem el cas de Buenos Aires, un dels nuclis on més aviat es va organitzar la comunitat catalana a través de diverses plataformes associacionistes. Com ja hem indicat, des de 1908 es van celebrar a Buenos Aires diverses edicions de Jocs Florals, que van tenir una certa continuïtat. Així mateix, tal com s'ha posat de manifest, va ser a la capital argentina on va sorgir la idea de reprendre la celebració dels Jocs Florals després de la guerra civil espanyola. De les trenta-set edicions que van tenir lloc a l'exili en el període 1941-1977, els Jocs Florals es van celebrar en tres ocasions a Argentina: la primera a Buenos Aires, la de 1958 a Mendoza i, finalment, la de 1960 altra vegada a Buenos Aires. Tanmateix, Argentina no és l'estat americà on es van celebrar més Jocs Florals, sinó que és Mèxic (tres vegades a Ciutat de Mèxic i una a Guadalajara). En aquest sentit, cal tenir present que l'organització dels Jocs Florals a l'exili va estar molt polaritzada per la comunitat de catalans establerta a Argentina, d'una banda, i per l'establerta a Mèxic, de l'altra. Per tant, a través de l'estudi del cas argentí, també podem analitzar les tensions organitzatives que s'establien entre les xarxes culturals situades en diferents indrets.

En relació encara amb el continent americà, també hem seleccionat el cas dels Jocs Florals de 1951 celebrats a Nova York. La selecció respon, en primer lloc, al gran nombre de participants d'aquest certamen, prop de 300, molts dels quals eren valencians. Així, aquest cas aporta una informació polifònica i integradora de l'estudi dels Jocs Florals. D'altra banda, els Jocs Florals de Nova York van incorporar una innovació: es va dividir la festa en dos actes diferents, un de celebrat al MoMa i l'altre, el dia següent, al Paranimf

de la Universitat de Nova York. L'organització d'aquesta edició, doncs, presenta rellevants diferències respecte a la major part dels Jocs Florals que se celebraven en l'àmbit llatinoamericà. Per tant, no hem volgut deixar de banda un cas que significa un contrapunt interessant per a l'estudi de les relacions culturals que es van establir entre els catalans d'Amèrica del Nord i els d'Amèrica Llatina en el marc dels Jocs Florals de l'exili.

Pel que fa al continent europeu, no podíem analitzar el fenomen dels Jocs Florals sense tenir en compte el cas de París (1948, 1959 i 1965) per la seva rellevància en tant que referent cultural indiscutible per a la modernització de la cultura catalana. Així mateix, el fet que la capital francesa acollís el certamen en tres ocasions i en tres dècades diferents permet evidenciar d'una manera molt clara l'evolució històrica dels Jocs Florals. A més, tampoc no podem obviar que l'edició de 1959 va coincidir amb el centenari de la restauració dels Jocs Florals de Barcelona i, en conseqüència, la celebració va comptar amb una mostra de textos molt representativa de la significació del certamen que cal analitzar detingudament.

Finalment, cal situar l'últim cas d'estudi a Suïssa, on es van celebrar tres edicions de Jocs Florals: a Zurich el 1968, a Ginebra el 1972 i a Lausana el 1976. Si relacionem el cas suís, especialment els dos últims, pel fet de tractar-se de ciutats francòfones, amb els estudis dels Jocs Florals que van tenir lloc a París podem establir de manera contrastada l'evolució històrica dels Jocs Florals en el marc europeu. Així mateix, el suís és un cas significatiu perquè les edicions de Jocs Florals que s'hi van celebrar formen part de l'última etapa del certamen a l'exili i, per tant, el context en què cal situar-les anticipa, en certa manera, la futura normalització del certamen que es produirà a l'interior del país.

En aquest sentit, també hem de tenir en compte la vida dels Jocs Florals que es van celebrar a Catalunya durant la postguerra. Els Jocs Florals de Barcelona, per exemple, es van continuar organitzant de manera clandestina amb algunes intermitències, en celebracions privades, que a vegades tenien lloc fora de la ciutat de Barcelona, entre els que romanien al país, en el conegut exili interior. En l'àmbit local, descentralitzat, també observem una recuperació progressiva dels Jocs Florals, que comptaven amb el beneplàcit de la dictadura. Durant el primer franquisme, el règim no sempre censurava els certàmens literaris que, en petits municipis de Catalunya, se celebraven amb motiu de festivitats religioses o esdeveniments folklòrics. Per al franquisme, aquests certàmens afavorien la divulgació de l'esperit moral del nacionalcatolicisme i, per aquest motiu, van començar a acceptar obres escrites en *lengua regional*. Els certàmens eren, doncs, forçosament bilingües. Per tant, malgrat la progressiva obertura cap al català, l'esperit primigeni dels Jocs Florals com a reivindicació de la cultura catalana es va veure tergiversat durant els primers anys de la dictadura.

Sigui com sigui, és evident que els Jocs Florals que es van celebrar a Catalunya durant la postguerra, ja fossin de caràcter clandestí o bé de caràcter local, no deixaven de ser, en cap cas, minoritaris. Els escriptors i intel·lectuals que, en l'exili interior, es preocupaven de mantenir vius els Jocs Florals, no comptaven amb el suport d'una xarxa cultural com la que sí que existia abans de la guerra civil espanyola, a través de la qual es podien establir relacions en pro de la qualitat i la repercussió dels certàmens literaris que s'organitzaven. Així, bona part de l'interès històric i acadèmic dels Jocs Florals que es van celebrar durant la postguerra, se l'han endut els que van tenir lloc a l'exterior del

país. De fet, hi ha diversos autors que, des de Catalunya, van enviar obres als Jocs Florals de l'exili. Per tant, és també interessant analitzar com van evolucionar les xarxes culturals que s'organitzaven al voltant dels Jocs Florals, tant de l'interior com de l'exterior, en consonància amb l'evolució de les conjuntures polítiques i històriques.

En definitiva, l'objectiu principal del projecte de recerca «Literatura i corrents territorials (II): la construcció literària del paisatge a través de Jocs Florals i altres certàmens literaris en llengua catalana (1859-1977)», que portem a terme des del grup de recerca de Patrimoni Literari de la UdG, no és només estudiar els certàmens celebrats a l'exili durant la postguerra, sinó també vincular-los al model d'expansió territorial dels Jocs Florals de finals del segle XIX, que es va acabar propagant fora de les nostres fronteres lingüístiques, i, així, establir paral·lelismes històrics entre el fenomen intern i l'extern. D'aquesta manera podem analitzar quines són les imatges simbòliques del territori que es van projectar en el conjunt de certàmens literaris celebrats, tenint en compte tots els factors que van determinar les circumstàncies en què es van produir i es van difondre les obres.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARAGÓ, Narcís-Jordi / VILALLONGA, Mariàngela (coord.) (2003): *Atlas literari de les terres de Girona*. Girona: Diputació de Girona.
- CASACUBERTA, Margarida (2010): *Els Jocs Florals de Girona (1902-1935)*. Girona: CCG Edicions / Fundació Valvi.
- DOMINGO, Josep M. (2013): «Els Jocs Florals en la literatura catalana contemporània», *Catalan Historical Review*, 6, p. 179-187.
- FAULÍ, Josep (2002): *Els Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili (1941-1977)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VILALLONGA, Mariàngela / CASACUBERTA, Margarida / PERERA ROURA, Anna (ed.) (2018): *La construcció literària del territori. Costa Brava i Empordà*. Girona: Documenta Universitaria.